

ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ๑๓

โดย ชักกลอน ๕๖ 27

๖๒ ยี่โก

“แก้วกาหลงชงโค ยี่สุ่นยี่โกโยธกา...

ถวิลถึงองค์อ่อนไต้ ธิราตร้อนทรวงเสียว อยู่นา”

วรรณคดี: ลิลิตตะเลงพ่าย

พระนิพนธ์ : สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ดอกยี่โถ *Nerinum oleander L.*

เกิดถิ่นแค้วน เมติเตอเรนเนียน เวียนพม่า

ผ่านโปรตุเกส อิหร่าน อินเดียมมา

ยี่โถ ไทย ไร่ไธตา กล้วยแดงแรง

ชื่อสามัญ *Sweet Oleander, Rose baya*

บ้างเรียกว่า *Oleander* ขอบเขตแสง

ยี่โถดอกขาว ยี่โถจีน กลิ่นหอมแรง

ยี่โถดอกแดง และอินโด เต็มโตไว

เป็นไม้พุ่ม สูงสองเมตร เปลือกสีเขียวเทา ยางสีขาว คล้ายน้ำมัน สัมผัสได้

ดอกยี่โถ ขมพุดา ผักyard ไซร์ เมล็ดมากมาย มีเส้นไหม ใช้ล่อยลอม

ยานารุง หัวใจ คลื่นไส้อาเจียน ทั้งคลื่นเหียน ตาพร่ามัว ปวดหัวขรม

ยาฆ่าแมลง เบื่อหนู ตู้ยุงถล่ม กลากเกล็ดอินลัม ผสมตัวยารักษาการ

ดอกดอชใจ คล้ายกุหลาบ กำขำบเสน่ห์ห์ เด็กเกรง เสร ใส ไก่ไข่ได้

กิ่งยี่โถ หวดกัน เลิกชนไกล เปดียนหัวใจ ให้พากเพียร เรือนวิชา

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

ขมิ้นไถยั้งต้นรายสยายดอก
ไม้พุ่มออกสีเขียวชุ่มงามสดใสร
ดมพัดโบกกึ่งกำนักร่างไกร
ละลานไปด้วยดอกอันแพรวพราว

ดอกสีขาวล้วนเด่นคล้ายกุหลาบ
หอมกำขับข้านทรองนั้นเด่นขาว
ขมิ้นพุดแดงกลีบช่อแดงแฉ่ำ
ใครไม่มน้ำเด็ดไปพะเนียง

ยั้งชั่งใจไฟรักนึกเกรงกริ่ง
ความเป็นจริงอย่างขาวสิจเมินหมอง
งามช่อนพิษหากขิดน่องให้แคลงคราง
กลัดแก้มบางระคางจึ่งถอดใจ

จึ่งขอตมขมิ้นเจ้าอยู่นอกบ้าน
มีอาจหาญนำปลุกเอาไว้ใกล้
แสนสุดสอยแล้วจะเวียนมาขมิ้นใหม่
เจ้าใจใสในสวนของมรดกขมิ้น

กุศล คำเพราะ

อันยี่ไถ่ ขงโคเล่า เจ้างามขึ้น ไจระวัน อดขึ้นหม่อม สมสุขสันต์
ยามได้ชม ดมดอกเจ้า เฝ้ารำพัน อดิตนั้น ฝนกลับสู่ไม่รู้ลืม

อันยี่ไถ่ ตาโตเล่า ภาวเชือกชี แดนบรมปรัด มีน้องนี้ พัดดับสั้ม
ถือไถ่ข้า เจ้าประคอง น้องไม่ลืม ที่เศร้าซึ้ง สั้มสันนี้ พัดนใจ

เดิมเหล้าขาด ขาดปลานี้ ไม่มีพร่อง นัยนตาน้อง จ้องตาพี่ มีความหมาย
ยิ้มแย้มนิต กระมิดเมี้ยน เวียนมาไว ใจละลาย หมายถึงมาดนี้ มีเพียงเธอ

ถานลั้มพันธ์์ สมานลั้มคร รักก่อเกิด พราดพริ้งเพริศ กำเนิดได้ ใจเสน่
ขอมันน้อง ประคองรัก จักบำเรอ มันลั้ม ไขไฟพร่ำ ลำนำเพลง

น้องยี่ไถ่ ทรงโตนี้ พี่รำร้อง คิดถึงน้อง ปองรักนี้ ยี่ไถ่เปล่ง
แก้มดอปลั้ม ลั้มลั้มหนา น้าบรรเลง ลักทำเพลง เสียงเจ้า ไร่ ร้องให้ฟัง

น้องยี่ไถ่ ไฉ่ดวเรา เฝ้าคิดถึง วนที่ซึ้ง ชั่งดัมดำ ยามหนนล่ง
(ดอกล)ยี่ไถ่เจ้า เฝ้าเตือนนี้ ดีใจจ้อง เป็นพล่ง หวังกลับพิน คินอีกครา

โกวิท ธีรวิโรจน์

ต้นยี่โถที่คนไทยได้รู้จัก นั้นมาจากชาวจีนในปลายสมัย
ของรัชกาลที่สองไหม่ใจ ถึงตอนนีไ้เร่ก็ได้ออกรั้ยปี

ลักษณะต้นยี่โถเป็นไม้พุ่ม หรือคลุมท่มยี่โถมีหลายสี
สีขาวสีชมพูแดงร้อนแรงดี ใบเป็นใบเดี่ยวรูปรีคล้ายหอกคม

ดอกยี่โถมีทั้งร้อนและเย็นเดี่ยว ดอกเป็นดอกเดี่ยวมีกลิ่นหอมเหมาะจะดม
ดอกผสมเกสรแล้วร่วงลงดินถม หลังผสมจะเป็นผลรูปฝักยาว

สรรพคุณทางยา ได้จาก ใบดอกผล ส่วนของต้นเป็นพิษจากยางขาว
หากจะปรุงเป็นยาต้องระวังเอา เพราะมีพิษที่จะเข้าสู่ว่างกาย

ประโยชน์ที่เห็นชัด ใช้ตัดกิ่ง เอา ไปทั้งทางเดินหนูหนูจะหาย
หรือเอากิ่งหุดก้นเด็กดี้อะกหลาย จากเด็กร้ายกลายเป็นดีที่เ้าพึ่ง

คนนิยมปลูก ไว้ประดับสวน เพราะดอกอ่อนสวยงามกลิ่นหอมหวั่ง
หอมอบอวลยวนใจให้พลั่ง จะออกดอกได้ทั้งปีตลอดไป

อาหนท์ ศรีวิสูตร

ยี่โถแตกกอพุ่มสูงใหญ่ เข้าเคียงใกล้หอมอ่อนอ่อนช้อนนนาตร
มองไกล ใกล้คล้ายกุหลาบงามจับตา ขาวชมพูแดงเจิดจ้าน่านิยม

ยางมีพิษสะกิดใจไฟระวั้ง เด็กน้อยทั้งลัดวเลียงเลียงเหมาะสม
ทางที่ดีไม่ปลูกในบ้านไว้ชื่นชม อาจชื่นชมอมเคี้ยวกินลิ้นชิวา

ใบยี่โถทำยาเบื่อหนูฆ่าแมลง กิ่งสดแสดดงทางหนุเดินไม่มาหา
เด็กดีชอบติดด้วยกิ่งยี่โถนา โบราณว่าเชื่อพังเบ็นเด็กดี

หากจะใช้สมุนไพรจากยี่โถ มั่นใจเฝ้าเฝ้าใสใจนะน้องพี่
ดอกบำรุงหัวใจแก้ปวดเสียวศรี พลันมีคุณค่าขับขับเสียว

รากและเปลือกใช้เป็นยาทาภายนอก กากเกสรดอกผลพองหายได้ค่ะ
แต่ต้องใช้อย่างระวังกันนะคะ ยี่โถจะมากค่า่าน่าปลูกเลย

ดวงพร เดชกุลทอง

ยามลมโยกใบกพลัดปลิวไสว
ทั้งกิ่งใบดอกลีเฝื่อนลัดลมลีว
กลีบบางอ่อนใบกพัดสะบัดปลิว
ชวนวณหวัดยวนเฝ้าร่ำลมร

แต่ไม่มีใครจะ ได้ผลตามรูปลักษณะ
แจ้งประจักษ์ว่าร้ายนักที่เกสร
มียางขาวราวน้ำทิพย์แต่พิษขจร
หม่นมรจําต้องจรมิรู้ถอนไป

น้ำยางพบในทุกส่วนของลำต้น พิษมากล้นทำผู้คนถึงตายได้
ใช้ไล่หนูแมลงสาบได้ตั้งใจ ขาดนาใช้ตามยุงอาจไล่หนูนา

อุปมาว่ามีตำรายมมีชาด พิษดังกล่าวกุณภีพราดในต้นหนา
แต่คนใช้ต้องเรียนรู้ก่อนใช้หนา รู้เนื้อหาให้ถ่องแท้นแนใจ

ยี่เฝื่อนเปรียบเทียบกับหญิงแฝงพิษร้าย ใครคลั่งใครล่อลวงพาให้ใจสลาย
เพราะพิษสงของสาวเจ้ามากเหลือใจ เห็นสาวใดอย่ารีบไล่ให้คว่ำเอย

ฉัตรพร แสงทอง

ดอกยี่โถ ไ้กระไรใจนึกถึง เมื่อวันซึ่งได้เห็นเช่นสาธิตโดย
หลายหลากสิ่งงดงามยามวันรอย กลิ่นหอมอวยอารมณ์ขึ้นต้นดาษใจ

เบ็ดอกลำต้นสีเทาบางขาวขึ้น พืชร้ายจนนักหนาอย่าสงสัย
ผลเป็นยาต่อกระอักหากใช้ไป โรคหัวใจรักษาได้เช่นกัน

หากปลูกไว้ด้วยงามตามหน้าบ้าน ยามดอกบานด้วยดีมีสีส้ม
ชมพูขาวกลีบซ้อนสารพัน บานทั้งวันดอกรวมอ้อมตา

อันยี่โถขึ้นง่ายใช้ช้ำกึ่ง โตเร็วยิ่งขึ้นชมบ่มรักษา
ดอกด้วยงามให้เห็นทุกวันมา อนิจจาสิ่งพืชร้ายกระจายพลัน

เปรียบสาธิตงามสาธิตด้วยดีใบหน้า ทั้งหน้าตาชวนมองบ่งไฟฝัน
แต่ใจร้ายนักหนาให้จบบัลย์ ความสวยนั้นหมดค่าน้ำเสียตาย

อัญชลี ณ เชียงใหม่

เห็นทุกอันดอกสีโอ้โอ้งามงด
ข้างสวยสดดอกสีแดงแรงเจ็ดจั่ว
อีกชมพู่ขาวพราดระย้า
กลีบดอกหนาหอมระรื่นแสนชื่นใจ

ต้นทรงพุ่มสวยใสไม้ใหญ่มาก
ปลูกไม่ยากดินทุกที่เหมาะดีหลาย
แดดจะจั่วฟ้าแห้งแล้งยังง่ไม่ตาย
ต้นโอ้โอ้มีแพร่หลายให้ได้ชม

ดอกยี่โถให้ทำยาแก้ปวดได้
รักษาโรคอักเสบได้หายลุบ
แก้ปวดหัววัดวัดร้อนปดอยนอนหม
หากระทมแอาเป็นยาบำรุงใจ

เปลือกและรากให้ทำยาทาภายนอก
แผลสดอกพุพองลองตุได้
ทำเป็นยาฆ่าแมลงแกล้งวางไว้
กิ่งทำไม้ไล่หนูตุอะดี

มีด้านดีก็ยังมีที่เป็นลบ
เพราะมีพบลกรพิษในไม้นี้
ใบยี่โถถ้าทานไปอาการมี
อาเจยิถึงตายดวยยี่โถ

จตุพร สุวรรณปากแพรง

อดพัตปติอ พลิดัพรัง กิ่งใบโยก
 ฮีโธโยก ใบระบัด พัดดอกใหญ่
 สีแดง ขาว ชมพู ดุจดอกไทร
 แย้มละไม เจิดจ้า ทำตะวัน

กลิ่นหอมกรุ่น ละมุนมา พาใจสุข
 เจ้าปดอบปดุก วิญญาณขึ้น ระรินขวัญ
 ดอกก็งาม ยามเช้า ไร่ชีวัน
 ข้างสุโขทัย จังหวัด ๑๑๑๑๑

ไม่มีอีโกะ ไร้ไฉ่หนู ก็ดูเหมาะสม
ดีจำเพาะ เด็กดี้อไฉ่ ไม่ให้หอน
กลับไปगे เรอิก ไม่บังควร
ให้เ็นเอน๑๑ เรียนดี เป็นศรีเรือน

ใบอีโกะ ไข่เป็นยา บำรุงใจ
แต่โทษไซริ มีมาก ออกหลากเกดเ็น
ทำให้เกิด อึงเวียน เียนลิ้มเลือน
ตาพร้าเหม็นเอน ใจจะขาด เอนถจริง

อันอีโกะ โตเอน นั้นตายยาก
หนานมาก ได้ขมดอง ออกทุกกึ่ง
ดองไลเอน ชุชเอนเอน เอรณเอนจริง
รักเจ้ายัง อีโกะนี้ ไม่มีเลือน

ศกุนตลา ณ หนองคาย

